

בהצלת נפשות - האישה שווה לאיש הרב עמוס סמואל שליט"א

במשנה במסכת הוריות פרק ג', משנה ז' שנינו: "האיש קודם לאישה להחיות ולהשיב אבדה והאישה קודמת לאיש לכסות ולהוציאה מבית השבי; בזמן ששניהם עומדים לקלקלה האיש קודם לאישה". שם במשנה ח' שנינו: "כהן קודם ללוי, לוי לישראל, ישראל לממזר, אימתי? בזמן שכולן שווין, אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ - ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ". בטעם משנה ז', כתב הרמב"ם: "כבר ידעת שהמצוות כולן, חייבים בהן הזכרים, והנקבות בקצתן, כמו שנתבאר בקידושין, והוא מקודש ממנה ולפיכך קודם להחיות. את הביטוי "להחיות" הבין הרמב"ם, כפי הנראה, כהצלה מסכנת מוות, וכך הבינו גם הפוסקים (ראה "בית יוסף", יורה דעה סימן רנ"א; ש"ך שם ס"ק י"א; רמ"א יורה דעה רנ"ב סעיף ח'; ט"ז שם ס"ק ו'); אם אמנם יש להקדים הצלת חיי איש - הרי מוכח לכאורה שמעמדו של האיש עדיף מהותית על מעמד האישה (לדעת הרמב"ם העדפתו נובעת מיתרון קדושה), כי אם נצא מנקודת הנחה שלדעת חז"ל יש שוויון מהותי בין המינים, הרי גם אם שוויון זה אינו מחייב להשוותם בכל עניין ועניין, לפחות לגבי הצלת עצם החיים אין מקום להקדים הצלת חיי איש על הצלת חיי אישה.

אולם את הביטוי "להחיות" אפשר לפרש גם אחרת:

הנה בירושלמי בסוף הוריות (מ"ח ע"א) מובא על הנאמר במשנה ז':

"עד כדון בשהיה זה להחיות וזה להחיות, זה לכסות וזה לכסות, הרי שהיה זה להחיות וזה לכסות [=מה הדין]? נשמעניא מן הדא, ד[א]מר ר' יהושע בן לוי בשם ר' אנטיגנס: 'כסות אשת חבר וחיי עם הארץ, כסות אשת חבר קודמת לחיי עם הארץ מפני כבודו של חבר', לא [א]מר אלא כסות אשת חבר בחיי חבר, אבל אם היה זה להחיות וזה לכסות, אותו שלהחיות קודם".

על דברים אלה של הירושלמי כתב ר' משה מרגלית ב"מראה הפנים":

"כסות אשת חבר קודמת לחיי עם הארץ. נראה דהאי ש"ס מפרש להחיות היינו לפרנס אותו. דאילו להחיות, לפקח עליו את הגל וכיוצא בזה, היאך שייך לומר כסות אשת חבר קודם לפיקוח נפש?" יש כאן איפוא פירוש אחר של "להחיות" - לפרנס. משמעות זו של "להחיות", דהיינו סיפוק מזון, מצויה בלשון חכמים; למשל על האמור לגבי המיילדות "ותחייך את הילדים" (שמות א' י"ז). דרשו חכמים: "שהיו מספקות להם מים ומזון" (סוטה י"א ע"ב).

אף על פי שבעל "מראה פנים" כתב כי 'האי ש"ס', דהיינו התלמוד הירושלמי סבור ש"להחיות" היינו לפרנס, לענ"ד לא מן הנמנע כי גם הבבלי הבין כך. אכן הרמב"ם והפוסקים הבינו את הביטוי "להחיות" - להציל מסכנת מוות, אך מהבבלי עצמו אין פירוש זה מוכח. (באשר להלכה, יש להעיר כי הרמב"ם לא הביא להלכה ב"משנה תורה" שיש להקדים ולהציל את האיש מסכנת מוות; כמו כן לא שמעתי שיש פוסקים בני זמננו המורים הלכה למעשה לרופאים שומרי תורה, כי בעת פיגוע המוני, ליע, או במקרה אחר של סכנת נפשות אשר בו קיימת דילמה של קדימויות, יש להקדים הצלת גברים לפני הצלת נשים).

אם אמנם "להחיות" במשנה היינו לפרנס, לא זו בלבד שאין ראייה מהמשנה בהוריות לעדיפות של מעמד האיש, אלא, לעני"ד, יש ממנה ראייה לשוויון מהותי. הא כיצד? תחילה נקבע במשנה ו' כי 'כל המקודש מחברו, קודם את חברו', ומכוח קביעה זו נובע שיפר המשיח קודם לפר העדה בכל מעשיו; כמו כן נובע מקביעה זו מה שאומר במשנה ח': 'כהן קודם ללוי, לוי לישראל'. שהרי קדושת הכהנים עדיפה על זו של הלוויים, וקדושתם של אלה עולה על קדושת כלל הישראלים.

במשנה ז' דנה המשנה בקדימויות בין איש לאישה. לגביהם ניתן לפרש כי המשנה יצאה מתוך הנחה שקדושתם שווה ומעמדם המהותי שווה, ולכן לא ניתן להחיל לגביהם את הכלל: 'כל המקודש מחברו קודם את חברו'; לכן מצאה המשנה לנחוץ לפרט כי תלוי באיזה נושא המדובר: להחיות (=לפרנס) ולהשיב אבדה - האיש קודם. ואילו לכסות ולפדייה מבית השבי - האישה קודמת.

* *
*